

Інформаційна довідка
щодо систем підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації
вихователів закладів дошкільної освіти, їхніх фінансових і
соціальних гарантій*

Загальна характеристика сфери/предмета дослідження та питання, що були поставлені у зверненні. Суб'єктом звернення зазначено, що засади державної політики щодо фінансового та соціального благополуччя доцільно зафіксувати на рівні галузевого закону, що сприятиме створенню відповідних умов для виконання актуального завдання Уряду в частині забезпечення галузі дошкільної освіти достатньою кількістю висококваліфікованих і мотивованих кадрів.

З метою внесення пропозицій до законопроектів № 8030 і № 8030-1 (Про дошкільну освіту) здійснено дослідження та підготовлено інформаційну довідку щодо:

- забезпечення соціальних прав і гарантій вихователів закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) (кількість днів відпустки тощо);
- педагогічного навантаження вихователів (із урахуванням інформації щодо вікової групи з якою працює вихователь);
- співвідношення кількості дітей у групі до кількості дорослих, які безпосередньо працюють у віковій групі;
- загальних умов організації праці та відпочинку вихователів ЗДО (гарантована перерва протягом робочого дня тощо).

Дослідження, насамперед, орієнтовано на досвід таких країн: Швеція, Норвегія, Фінляндія, Франція, Канада, а також деяких інших.

Основна частина. На основі аналізу зарубіжного досвіду організації й функціонування ЗДО, фінансових і соціальних гарантій вихователів дошкільних установ, слід зауважити, що їх законодавче регулювання (закони про оплату праці, кодекси соціального забезпечення, а також колективні договори), педагогічне навантаження вихователів, їхнє матеріально-фінансове забезпечення, соціальні гарантії тощо істотно відрізняються.

У більшості країн **робочий час вихователів** дошкільних установ визначається годинами, кількість яких на тиждень варіює залежно від країни – від 30 до 40 годин, а саме: Греція – 30 год.; Франція, Естонія, Португалія, Шотландія – 35 год.; Норвегія, Фінляндія, Іспанія – 38 год.; Швеція, Австрія, Нідерланди – 40 год. Не визначено загальну кількість годин на тиждень на центральному рівні – у Великобританії, Нідерландах, Швеції. У Німеччині, Греції, Іспанії, Люксембурзі, Португалії, Румунії, Словенії, Кіпрі, Мальті робочий час залежить від стажу вихователів (зменшується після певної кількості років стажу). Крім того, **відзначається значна автономія ЗДО.**

Інформація про **вікові групи дітей**, з якими працюють вихователі, суттєво відрізняється в різних країнах. Так, у Норвегії ЗДО приймають дітей від 1 до 5 років, у Швеції – всі діти у віці від 1 року мають право на місце в ЗДО (відкритих), обов'язковою є підготовка до школи з 6 років в ігровій формі (нульові або підготовчі класи), у Фінляндії – зазвичай від 1,5–2 років, але не

менше 9 міс.; у Франції – від 2 до 6 років; у Канаді – дошкільна освіта є обов'язковою від 3,8 до 6 років, є групи з 8 міс.; у Німеччині – 3–6 років; у Великій Британії – від кількох місяців до 4–5 років (муниципальні денні ясла, ясельні школи і класи, ігрові групи); у Швейцарії – 4–6 років (дитячі садки або дитячі школи); в Японії – від народження до 6 років (ясла, дитячі садки, ясла-садки, однорічні заклади для дітей 5–6 років); у Туреччині – від народження до 6 років (ясла, приватні, фабричні, експериментальні дитячі садки) тощо.

Тривалість робочого дня у ЗДО Фінляндії – з 6:00–6:30 до 17:00–17:45 год. (у групах віком до року не більше 6 осіб; 1–2 роки – до 12 осіб, від 3 років – до 20 осіб; у муніципальних ЗДО у кожній групі 10–25 дітей на 2–3 вихователі; у сімейних ЗДО 4 дитини на 1 вихователя, групових сімейних – 8–12 дітей); Норвегії – з 7:30 до 17:00 год. (у групах до 12 дітей, при цьому в кожній групі працює одночасно чотири вихователі); Японії – з 8:00 до 17:00 год., проте є групи або окремі ЗДО, що приймають дітей від 2–3 до 10–12 год. на день, чисельність дітей у групах в середньому 40 осіб; Канади – з 9:00 до 18:00 год. або з 7:00 до 18:00 год. (залежно від провінцій, можуть бути винятки); Великої Британії – з 8:00 до 18:00 год., ігрові групи від 6 до 40 осіб дітей віком 2–3 роки (працюють 2–3 год.); Італії – відсутній чіткий розклад роботи, державні ЗДО з 8:00 до 16:00 год. (15–20 осіб у групі на 1 вихователя і помічника, з 11:00 до 13:00 год. – 2 вихователі, помічник).

Розмір середньої зарплати освітян залежить від рівня ВВП на душу населення: чим вище ВВП, тим вищі зарплати. Варто зауважити, що найнижчий рівень зарплат у країнах із найнижчим ВВП – нижче 20 000 євро на рік (Греція, Латвія, Литва, Угорщина, Румунія, Словаччина, Чорногорія, Сербія), найвищі зарплати в країнах з найвищим ВВП – понад 40 000 євро на рік (Данія, Німеччина, Ірландія, Нідерланди, Австрія, Фінляндія, Швеція, Ісландія, Норвегія).

Персонал ЗДО має **право на відпустку** під час канікул, державних і релігійних свят. У Польщі для вчителів, які не мають канікул, передбачена щорічна відпустка тривалістю 35 робочих днів у час, зазначений у графіку відпусток персоналу. В Естонії тривалість відпустки становить до 56 календарних днів. У Швеції – із середини червня до середини серпня, відпустка збільшується відповідно до стажу роботи (25–32 дні) тощо. Також, вони мають право на оплачувану відпустку у зв'язку з вагітністю й пологами, додаткову відпустку, батьківську відпустку, оплачувану або неоплачувану відпустку для академічної чи наукової, художньої чи освітньої діяльності, відпустку без збереження заробітної плати з інших важливих причин. Право на відпустку вчителям зі статусом публічного службовця ґрунтується на загальних засадах для публічної служби (Німеччина). Пенсійне забезпечення розраховується на основі пенсійних прав і з огляду на встановлений вік виходу на пенсію. Учителі, які працюють у селі або невеликому населеному пункті, мають окремі надбавки до основного окладу, право на житло в муніципалітеті, у якому знаходиться ЗДО.

Звертаємо увагу, що питання соціального забезпечення вчителів, вихователів ЗДО в країнах Європи (Німеччина, Швеція, Польща, Естонія) висвітлено в інформаційній довідці, підготовленій для народних депутатів України (*«Соціальне забезпечення вчителів в країнах Європи. Інформаційна довідка підг. за підтримки USAID, Фонду Східної Європи. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XD9P.pdf»*).

Системи підготовки педагогів дошкільної освіти зарубіжних країн мають свої відмінності й особливості. Концепції програм навчання майбутніх вихователів зазвичай спрямовані на сприяння розумінню та відповідальності за розвиток дитини як незалежного члена суспільства. Значна увага в освітній політиці європейських країн приділяється інтеграційним процесам у системах дошкільної та шкільної освіти. Так званий «передшкільний щабель» є спеціальною сполучною ланкою дошкільної та шкільної освіти, що орієнтує їх на наступність і на інтеграцію. Аналіз світового досвіду демонструє, що більшість університетів впроваджує нові модулі за такими тематичними напрямками: комунікація й суспільство; природа й техніка; правознавство, релігія й етика, які становлять ядро навчальних дисциплін. Отже, зарубіжний досвід удосконалення підготовки майбутніх фахівців-вихователів є важливим для продовження реформування системи дошкільної освіти України, враховуючи, що сучасні реалії орієнтують на спеціальну підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умов власної професійної діяльності, розробляти й упроваджувати нові технології у процес навчання та виховання.

Висновки. Погоджуючись із розробниками законопроектів щодо необхідності удосконалення функціонування системи дошкільної освіти, важливо враховувати сучасні засади формування системи дошкільної освіти, кращі зарубіжні практики, особливо в контексті євроінтеграційних процесів. Аналіз систем підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації вихователів ЗДО, їхніх фінансових та соціальних гарантій засвідчує низку загальних тенденцій і закономірностей, що базуються на засадах практичної орієнтації, динамічності освітнього процесу, системності, наступності підготовки, варіативності впливу (використання відмінних форм і методів педагогічного впливу), різноманітності форм власності ЗДО, людиноцентричності, балансу приватних і публічних інтересів, культуровідповідності.

Оптимальним видається доцільність створення національної моделі управління педагогічною освітою, основна мета якої – підвищення якості підготовки вихователів і вчителів, формування у них потреби в навчанні впродовж життя, оволодіння професійними компетентностями, дотримання науково обґрунтованого співвідношення загальноосвітнього, професійного й практичного компонентів, залучення українських педагогів до європейських і світових дослідницьких проектів і як результат – їхня висока конкурентоспроможність на ринку праці.

**Узагальнена інформація за результатами проведеного дослідження
(таблиця)**

Країна	Вік дітей у ЗДО	Педагогічне навантаження вихователя для вказаної вікової групи (загальний робочий час – годин на тиждень)	Співвідношення кількості дітей до кількості дорослих у групі	Соціальні права й гарантії, умови праці та відпочинку вихователів ЗДО
Швеція	1–5 років	40 год. – загальне навантаження, з них фактичне навантаження – 31 год.	У групах в середньому 10–15 дітей, старших 15–20 дітей	Регулюються Законом про освіту, Законом про робоче середовище, Законом про пенсію за вислугу років, Законом про захист трудової діяльності та ін. Заробітна плата встановлюється індивідуально, залежно від посади, кваліфікації, досвіду та результатів роботи, з урахуванням місця проживання. Немає фіксованої шкали заробітної плати чи тарифної системи
Норвегія	1–5 років	38 год.	До 10–12 дітей у групі, у кожній з яких працює одночасно три-чотири вихователі	Питання матеріально-фінансового забезпечення ЗДО, встановлення соціальних гарантій і пільг покладено на місцеві громади – комуни
Фінляндія	9 міс. – 6 років	38 год.	У групі з 12–14 дітей молодшого віку працює не менше трьох вихователів. Співвідношення вихователів до дітей у групі віком 3–6 років складає 1:7	Дошкільне навчання проводиться переважно в школах і в денних центрах опіки (дитячі садки), тому статус їхніх працівників визначається правовими актами про освіту, актами муніципалітетів тощо. Кожен місцевий управлінський орган може вирішувати питання організації дошкільного навчання в школах, дитсадках чи приватних будинках, статусу їхніх працівників згідно з Актом про дитячу денну

				опіку або в інших підпорядкованих для цього установах
Франція	2–5 років, іноді з 3 міс.	35 год.	У групах в середньому 15 дітей	Соціальний статус вихователів визначається Законом про школу та іншими правовими актами
Канада	3–6 років, іноді з 8 міс.	35–40 год.	У групах дітей віком 1,5–2 років співвідношення до вихователів складає 3:1. Дітей 2–4 років – 5:1, а дітей віком 4–6 років співвідношення до вихователів складає 7:1	Питання матеріально-фінансового забезпечення ЗДО, встановлення соціальних гарантій і пільг покладено на окремі провінції
Італія	3–6 років, ясла від 3 міс. до 3 років	25 год. (час викладання)	У групі зазвичай 15–20 осіб, один вихователь (з 11:00 до 13:00 год. працюють двоє)	Питання матеріально-фінансового забезпечення ЗДО, встановлення соціальних гарантій і пільг покладено на окремі провінції

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.